

Dermatologie voor haarprofessionals

'Dit boek fungeert als een brug tussen de kapper en de medische wereld'

Dit boek biedt een vergaande verdieping voor haarprofessionals in de zorg voor haar en hoofdhuid van hun klanten. Gebruikmakend van 'Dermatologie voor haarprofessionals' als gids, kunnen kappers zich verder ontwikkelen in hun rol die verdergaat dan enkel het knippen, kleuren en stijlen van haar. Het boek belicht hoe kappers bepaalde problemen kunnen spotten die anders onopgemerkt zouden blijven en in welke gevallen zij een bezoek aan de huisarts kunnen aanraden.

Hiermee fungeert 'Dermatologie voor haarprofessionals' als een brug tussen de kapper en de medische wereld, waarbij de kapper een cruciale signaalfunctie vervult. Een rol die nu nog te weinig wordt ingezet, maar extra waarde aan het kappersvak én het bezoek aan de kapper geeft.

Kappers zijn in een unieke positie om veranderingen in de hoofdhuid en het haar van hun klanten te observeren. Wat zichtbaar is voor de kapper, kan van groot belang zijn voor de gezondheid van de klant. Al jarenlang heb ik samen met de gerenommeerde dermatoloog Ids Boersma een fantastische samenwerking voor onze salons, academies en haarmerk waar ik oprecht trots op ben. Zo hebben we al vele klanten kunnen doorverwijzen en helpen. Ik hoop dat 'Dermatologie voor haarprofessionals' kappers zal inspireren en uitrusten met de tools die nodig zijn om hun onmisbare rol in de samenleving met vertrouwen en bekwaamheid te vervullen.

Andy Uffels, wereldkampioen haarstylist en oprichter van The Insiders
(www.insidershair.com)

'Gemakkelijk te raadplegen informatie die de haarprofessional een forse steun in de rug geeft'

Dermatologie voor haarprofessionals biedt een uitgebreid overzicht van nagenoeg alle dermatologie van het behaarde hoofd. Het is bondig geschreven en leest makkelijk. Vooral zullen de haarprofessionals veel plezier beleven aan de vele en fraaie illustraties. Deze zijn vooral voor de niet medicus, waar dit boek primair voor bedoeld is, van grote waarde omdat het hen helpt de afwijking beter te duiden. Dermatologie is een medisch specialisme met een ongekend aantal diagnoses. Bij de klanten van de haarprofessionals gaat de hulpvraag lang niet alleen om haaruitval maar veelal om de gehele problematiek van de haar- en hoofdhuidziekten. Dit boek zal voor hen een prima leidraad zijn.

Natuurlijk zullen zij zelf geen medicatie voorschrijven of chirurgische behandeling uitvoeren, maar kennis van de laatste ontwikkelingen op dit gebied maakt dat de haarprofessionals hun werk veel beter kunnen uitvoeren door hiermee het vele nepnieuws van het internet te scheiden van de medische werkelijkheid.

Het onder de bezielende leiding van Ids Boersma en zijn collega's Anton de Groot en Johan Toonstra geschreven boek heeft geresulteerd in makkelijk te raadplegen informatie die de haarprofessional een forse steun in de rug geeft.

Prof. dr. H. A. Martino Neumann, emeritus hoogleraar dermatologie

Inhoud

Ten geleide	10
-------------------	----

DEEL 1 AFWIJKINGEN AAN DE HAREN

1	Anatomie en fysiologie van de haren	14
1.1	Inleiding	15
1.2	Anatomie van de huid.....	17
1.3	Anatomie van de haren en de haarfollikel.....	18
1.3.1	Haarfollikel en de haren	18
1.3.2	Haarmatrix.....	20
1.3.3	Soorten haren	20
1.4	Fysiologie van de haren en de haarfollikel.....	21
1.4.1	Haarcyclus	22
1.4.2	Haarkleuren.....	23
1.4.2.1	Grijs haar.....	23
1.4.2.2	Heterochromie	26
1.4.2.3	Rood haar.....	29
1.4.2.4	Groen haar	31
1.4.2.5	Twee soorten haar	33
2	Onderzoeksmethoden	34
2.1	Inleiding	35
2.2	Anamnese.....	35
2.3	Lichamelijk onderzoek.....	37
2.3.1	Hulpmiddelen bij het lichamelijk onderzoek.....	44
2.3.2	Differentiële diagnose, waarschijnlijkheidsdiagnose en einddiagnose.....	44
2.4	Aanvullend onderzoek	46
2.4.1	Histopathologisch onderzoek (microscopisch weefselonderzoek van de huid)	46
2.4.2	Microbiologisch onderzoek.....	48
2.4.3	Onderzoek aan de haren (trichologisch onderzoek).....	51
2.4.4	Epicutaan allergologisch onderzoek (plakproeven).....	54
2.4.5	Klinisch-chemisch onderzoek	54
2.4.6	Overig aanvullend onderzoek.....	54
2.5	Fotografie.....	55

3	Te weinig haar en te veel haar	56
3.1	Inleiding	57
3.2	Te weinig haar	57
3.2.1	Hypotrichose.....	61
3.3	Te veel haar	61
3.3.1	Hypertrichose	61
3.3.2	Hirsutisme.....	66
4	Haaruitval zonder verlittekening	72
4.1	Alopecia androgenetica bij de man	73
4.2	Alopecia androgenetica bij de vrouw	76
4.3	Anageen effluvium	80
4.4	Telogeen effluvium	81
4.4.1	Acuut telogeen effluvium	81
4.4.2	Chronisch telogeen haarverlies.....	85
4.4.3	Chronisch telogeen effluvium.....	89
4.5	Alopecia areata	89
4.6	Trichotillomanie	96
4.7	Haaruitval in de wenkbrauwen.....	99
4.8	Alopecia triangularis	102
4.9	Loose anagen hair syndrome.....	105
5	Haaruitval met verlittekening	108
5.1	Inleiding	109
5.2	Lichen planopilaris.....	112
5.3	Frontale fibroserende alopecie	115
5.4	Tractie alopecie.....	115
5.5	Centrale centrifugale cicatriciële alopecie	117
5.6	Dissecting cellulitis of the scalp.....	117
5.7	Keratosis pilaris atrophicans faciei	120
5.8	Pseudopelade van Brocq.....	120
5.9	Folliculitis decalvans.....	122
5.10	Tufted folliculitis	122
5.11	Aplasia cutis congenita.....	125
5.12	Erosieve pustuleuze dermatose van de hoofdhuid	128
5.13	Halo scalp ring	128
5.14	Chronisch discoïde lupus erythematoses.....	131
5.15	Morfea (sclerodermie van de huid).....	131
5.16	Röntgenbestraling.....	134

6	Afwijkingen aan de haarschacht	135
6.1	Haarschachtafwijkingen met verhoogde breekbaarheid van de haren	136
6.1.1	Trichorrhexis nodosa	136
6.1.2	Monilethrix en pseudomonilethrix	138
6.1.3	Bubble hair	141
6.1.4	Pili torti	142
6.1.5	Trichorrhexis invaginata	144
6.2	Haarschachtafwijkingen zonder verhoogde breekbaarheid van de haren	146
6.2.1	Pili annulati	146
6.2.2	Uncombable hair syndrome	148
7	Medicatie en haar	149
7.1	Cytostatica	150
7.2	Bijwerkingen van cytostatica op het haar	151
7.2.1	Haaruitval	151
7.2.2	Andere afwijkingen van het haar	151
7.3	Doelgerichte therapie	154
7.3.1	Haarverlies en andere afwijkingen aan de haren	156
7.4	Hypertrichose (toegenomen beharing) door minoxidil	156
7.5	Hypertrichose (toegenomen beharing) door ciclosporine	158
7.6	Andere geneesmiddelen	158

DEEL 2 HUIDAFWIJKINGEN OP HET BEHAARDE HOOFD

	Algemene inleiding	162
8	Infecties en infestaties	163
8.1	Inleiding	164
8.2	Bacteriële infecties: folliculitis	164
8.3	Virale infecties	169
8.3.1	Verruca vulgaris (wratten)	169
8.3.2	Molluscum contagiosum (waterwratjes)	174
8.4	Schimmelinfecties: tinea capitis	175
8.5	Besmetting met parasieten: pediculosis capitis (hoofdluis)	180
8.5.1	Hair casts	184

9	Inflammatoire huidafwijkingen	186
9.1	Inleiding	187
9.2	Psoriasis	187
9.3	Seborroïsch eczeem	203
9.4	Allergisch contacteczeem	209
9.5	Neurodermitis circumscripta.....	218
9.6	Pseudofolliculitis barbae	221
9.7	Acne keloidalis nuchae	224
10	Goedaardige tumoren	227
10.1	Inleiding	228
10.2	Naevus naevocellularis (moedervlekken).....	228
10.2.1	Verworven naevus	228
10.2.2	Blauwe naevus.....	235
10.2.3	Halonaevus	235
10.2.4	Congenitale naevus	239
10.3	Verruca seborrhoeica	241
10.4	Fibroom.....	247
10.5	Keloïd	249
10.6	Lipoom.....	253
10.7	Naevus sebaceus.....	254
10.8	Talgklierhyperplasie.....	257
10.9	Cysten.....	259
10.9.1	Atheroomcyste.....	259
10.9.2	Milium.....	261
10.10	Vaatafwijkingen	262
10.10.1	Hemangioom.....	262
10.10.2	Granuloma teleangiectaticum	267
10.10.3	Angioma senile.....	269
10.10.4	Naevus van Unna.....	269
10.11	Exostose.....	271
11	Vorstadia van huidkanker	272
11.1	Inleiding	273
11.2	Actinische keratose	273
11.3	Cornu cutaneum.....	279
11.4	Atypische naevus	283

12	Kwaadaardige tumoren	288
12.1	Inleiding	289
12.2	Kwaadaardige tumoren beperkt tot de opperhuid	290
12.2.1	Lentigo maligna.....	290
12.2.2	Ziekte van Bowen	294
12.3	Infiltratief groeiende kwaadaardige tumoren.....	297
12.3.1	Melanoom	297
12.3.2	Basaalcelcarcinoom.....	310
12.3.3	Plaveiselcelcarcinoom.....	320
12.3.4	Lymfoom.....	327
12.3.5	Metastasen	329
13	Overige afwijkingen aan de huid	332
13.1	Terra firma-forme dermatose	333
13.2	Fistel tussen de vingers door in de huid penetrerende haren.....	334
13.3	Cutis verticis gyrata.....	336
	De auteurs.....	338
	Dankwoord.....	342
	Verklarende woordenlijst.....	343
	Trefwoordenregister	349

Ten geleide

Afwijkingen aan de haren en aan de huid van het behaarde hoofd komen zeer veel voor, dat weet iedere kapper uit eigen ervaring. Huid- en haarziekten zoals psoriasis, mannelijke haaruitval, moedervlekken en plotselinge haaruitval die optreedt na een bevalling zullen door veel kappers wel herkend worden. Maar haarverzorgers zien ook afwijkingen die ze niet direct kunnen duiden en afwijkingen die veranderen, zoals een pigmentvlek die elke drie maanden wat groter lijkt te zijn geworden. Waar sommige kappers misschien denken ‘daar heb ik niets mee te maken’, zijn er ook heel veel haarprofessionals die hier graag wat meer kennis over willen hebben. Wij weten dat, doordat twee van de auteurs van dit boek (Ids Boersma en Johan Toonstra) al jarenlang lessen dermatologie over huid- en haarziekten geven aan kappers bij het opleidingsinstituut U-Consultancy te Nieuwegein. Deze cursussen worden altijd zeer druk bezocht en het valt ons elke keer op hoe enthousiast de deelnemers zijn over de lesstof en hoe graag ze hun kennis op het gebied van de dermatologie willen uitbreiden. Ids en Johan hebben beiden dan ook diverse keren de vraag gekregen of ze een goed en praktisch boek over ziekten van de haren en hoofdhuid kunnen aanbevelen, waarmee kappers hun kennis kunnen opfrissen en vergroten om wat ze zoal in de salon tegenkomen beter te kunnen herkennen. Maar zo'n leerboek was er niet. Daarom besloten wij om zelf een boek te schrijven dat uitgaat van de lesstof en dat zich specifiek richt op afwijkingen van de haren en huid op het behaarde hoofd, het werkgebied van de kapper dus.

Het boek heeft twee delen. In deel 1 worden afwijkingen aan de haren besproken en in deel 2 huidafwijkingen op het behaarde hoofd en enkele die in het gezicht voorkomen. De inhoud is zodanig opgebouwd dat de kapper gemakkelijk de huid- of haaraandoening kan vinden, die zij of hij bij een cliënt ziet. Daartoe treft u in dit boek meer dan 350 voor de afwijkingen karakteristieke en haarscherpe afbeeldingen aan. Daarbij wordt altijd een korte beschrijving van de kenmerken ervan (het ‘klinisch beeld’) gegeven om nog beter te kunnen bepalen of het werkelijk de afwijking is die u bij de cliënt tegen bent gekomen.

Bij de haarziekten zijn er hoofdstukken over te weinig haar, te veel haar, de verschillende vormen van haaruitval, afwijkingen van de haarschacht en de invloed van medicijnen op het haar. De kapper weet als geen ander hoe belangrijk een volle haardos is voor degene die in de stoel voor haar of hem zit. Haar heeft bij mensen weliswaar geen vitale functies, maar de psychologische gevolgen van afwijkingen in de beharing kunnen enorm zijn. Terwijl de meeste erfelijk belaste mannen hun onvermijdelijke haaruitval – zij het met tegenzin – zullen accepte-

ren, heeft het verlies van hoofdhaar voor vrouwen vaak een zeer negatieve invloed op het sociaal, psychologisch en lichamelijk welzijn. Datzelfde geldt voor hen bij zichtbare ongewenste groei van haar op het gezicht of ergens anders op het lichaam, overbeharing dus.

In deel 2 over huidafwijkingen zijn er hoofdstukken over infecties zoals schimmels en hoofdluis, veelvoorkomende ziekten zoals eczeem en psoriasis, en tumoren. Er zijn goedaardige tumoren, goedaardige tumoren die kwaadaardig kunnen worden (de zogeheten premaligne tumoren), kwaadaardige tumoren, vormen van huidkanker. Veel van de goedaardige afwijkingen zijn gemakkelijk te herkennen en wanneer de kapper die er kennis van heeft uit de cursussen of dit boek, zeker van zijn zaak is, kan zij of hij de cliënt, wanneer die het ter sprake brengt, geruststellen. Maar de kapper kan vooral een belangrijke signaalfunctie hebben bij afwijkingen op het behaarde hoofd die de klant zelf niet kan zien. Als de haarprofessional bij een eerste bezoek iets ziet wat op een vorm van huidkanker lijkt, of bij opeenvolgende knip- of verfbeurtjes ziet dat een langer bestaande afwijking verandert, bijvoorbeeld groter, donkerder of dikker wordt, dan zal zij of hij de klant adviseren om direct een afspraak te maken met de huisarts. In een aantal gevallen, zoals bij een melanoom, kan zo'n advies zelfs levensreddend zijn. Klant blij, huisarts blij en u blij: de klant zal u dankbaar zijn.

Wij hopen en verwachten dat de kennis die u uit dit boek kunt opdoen ten goede zal komen aan uw klanten. Bij kappers die laten blijken interesse te hebben in de dermatologische problemen die hun klanten hebben, zal de clientèle zich gehoord en gezien voelen. En het bieden van deze extra aandacht en – indien verantwoord uiteraard – delen van kennis zal naar onze overtuiging ook een boost kunnen geven aan uw werkplezier.

Ids Boersma
Johan Toonstra
Anton de Groot

Figuur 1.13 Postinflammatoire hyperpigmentatie van het haar na het oplopen van hoofdletsel.

---

en de haarfollikels tijdelijk meer pigment gaan produceren (postinflammatoire hyperpigmentatie) [figuur 1.13]. Tenslotte kunnen diverse (zeldzame) stofwisselingsstoornissen, bepaalde medicijnen (minoxidil, chloroquine) en voedingsdeficiënties (ernstige bloedarmoede door ijzergebrek of gebrek aan vitamine B12) heterochromie van het haar veroorzaken. Die zijn vaak herstelbaar (reversibel) wanneer de onderliggende oorzaak kan worden opgeheven.

1.4.2.3 Rood haar

Ongeveer 3 procent van de mensen in Nederland heeft rood haar. De rode kleur krijgt het haar van feomelanine dat in de haarmatrix door de pigmentcellen gevormd wordt. Mensen met rood haar hebben vaak een heel lichte huid met weinig pigment, waardoor ze zeer gevoelig zijn voor verbranding door de zon. Zij hebben dan ook een sterk verhoogd risico op het ontwikkelen van huidkanker, vooral melanomen (§ 12.3.1). Roodharige mensen hebben vaak heel veel sproeten [figuur 1.14] en moedervlekken. Het aantal haarfollikels op hun hoofd ligt lager dan bij

Figuur 1.14 Mensen met rood haar hebben vaak heel veel sproeten.

Figuur 1.15 Groenige verkleuring van het haar door blootstelling aan koper in kraanwater.
